

In de ban van het pelgrimspad

Steeds meer mensen pelgrimeren naar Santiago de Compostella. Tegelijk neemt het aantal gelovigen in West-Europa af. Waarom maken zoveel mensen de soms barre voettocht naar het graf van de apostel Jakobus? "In het vaste ritme van opstaan, eten, lopen, zorgen dat je ergens kunt slapen, zit een soort vrijheid."

Esther Raaijmakers

Online naar Santiago

Tegenwoordig kun je ook via internet pelgrimeren, een zogeheten *cyberpelgrimage*. Zo bespaar je jezelf de blaren en leg je de route naar Santiago af via Google Maps.

"Eigenlijk ondermijnt dit alle elementen van een klassieke pelgrimage", stelt onderzoekster Suzanne van der Beek. "Een daarvan is het idee van afstand en dat je daadwerkelijk weggaat van huis. Als je teruggaat naar de veertiende eeuw, zie je al dat virtueel pelgrimeren voorkwam. Zo waren er boeken met prenten uit het Heilige Land waarmee mensen zich inbeeldden dat ze op pelgrimage waren."

De Kerk erkent overigens bepaalde vormen van cyberpelgrimages. In 2013 kon iedereen die met juiste intentie via sociale media deelnam aan de Wereldjongerendagen, en die aan een aantal voorwaarden voldeed, een volle aflaat verdienen.

grims hebben het idee dat ze iets hebben meegemaakt wat anderen niet kunnen begrijpen. De eerste keer ging ik simpelweg op pelgrimage om hun vraag met 'ja' te kunnen beantwoorden." Ook bleek het wandelen van de camino een goede manier om aan onderzoeksmateriaal te komen. Inmiddels is Van der Beek ook in de ban van het pelgrimspad. "Pelgrims zeggen altijd: 'Als je het caminovirus eenmaal te pakken hebt, dan kom je er niet meer vanaf.' Daar heb ik inderdaad ook wel last van", zegt ze lachend. Wat haar het meest aantrekt in de pelgrimage, is het gevoel van vrijheid. "Het klinkt

misschien een beetje tegenstrijdig, want het is een vorm van reizen die van tevoren al helemaal vaststaat: opstaan, eten, lopen, zorgen dat je ergens kunt slapen en de volgende dag begint dat weer opnieuw. Juist in dat vaste ritme zit een soort vrijheid, waarbij je nergens over na hoeft te denken en je je hoofd leeg kunt maken en houden."

Spirituele redenen

De pelgrimsroute naar Santiago de Compostela zit al sinds de jaren tachtig in de lift. Daar zijn verschillende redenen voor, legt Van der Beek uit. "Spanje zelf heeft er hard aan getrokken om deze tocht meer bekendheid te geven. In economisch opzicht ging het niet goed met het land en dit was een kans om reizigers naar Spanje te halen. Wat ook heeft geholpen, is dat de Raad van Europa in 1987 de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella heeft uitgeroepen tot de eerste Europese Culturele Route. Een aantal jaren later werd de Sint-Jacobsroute opgenomen in de Werelderfgoedlijst van de Unesco. Deze organisatie heeft veel geld gestoken in het opknappen van de paden." Maar er waren ook spirituele redenen. "Het was juist de periode waarin religie steeds minder vanzelfsprekend aanwezig werd in de samenleving. De vraag naar betekenis en zingeving bleef bestaan. De camino heeft een vrij open karakter

Je kunt het gerust zeggen: de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella is hip. In 2017 trok de route 300.000 pelgrims en dat aantal groeit nog altijd. Cultuurwetenschapper Suzanne van der Beek van de Universiteit van Tilburg promoveerde onlangs op het onderwerp. Ze ontdekte dat het juist verhalen in de media zijn die mensen inspireren om op pad te gaan.

Een goed voorbeeld daarvan is de nieuwe serie *Laat maar lopen* van Omroep Max. Daarin worden zeven mensen gevolgd die allemaal zo hun eigen redenen hebben om de pelgrimstocht naar Santiago de Compostella af te leggen. "Mensen zijn bijvoorbeeld op zoek naar stilte en reflectie. Bij de ander lonkt het avontuur of is het gevoel van vrijheid doorslaggevend. Sommige mensen willen gewoon kijken of ze deze uitdaging op fysiek en geestelijk vlak aan kunnen. Opvallend is dat de meeste moderne Nederlandse pelgrims niet religieus geïnspireerd zijn", vertelt de onderzoekster.

In de ban van het pad

Van der Beek besloot voor haar onderzoek ook zelf op camino te gaan, zoals de route wordt genoemd. Het was voor haar de eerste keer. "Als ik met pelgrims sprak, vroegen ze vaak: heb je zelf ook gelopen? Wanneer ik op die vraag 'nee' antwoordde, reageerden ze: 'Oh, dan weet je niet waar we het over hebben.' Pel-

'Op de camino kon ik dingen achterlaten'

De 38-jarige Jorien Weterings liep tweeduizend kilometer naar Santiago de Compostela. "Te veel toevalligheden wezen erop dat ik moest gaan."

"Een ontmoeting in 2017 zorgde ervoor dat ik me ging verdiepen in de pelgrimsroute naar Santiago. Ineens herinnerde ik me dat er verschillende momenten in mijn leven zijn geweest die met de heilige Jacob of de Jacobsweg te maken hadden. Ook ontmoette ik allerlei mensen die deze tocht hadden gemaakt. Eigenlijk gaf het boek *De Alchemist* van Paulo Coelho mij het laatste zetje. Ik dacht: 'Er is zijn nu te veel toevalligheden die erop wijzen dat ik deze tocht moet gaan maken.' Ik had geen specifiek doel, maar ik wilde mijzelf de tijd en ruimte geven. Gewoon om te kijken wat er zou gebeuren als ik de wandeltocht zou maken."

Weterings is katholiek opgevoed, maar verliet op achttiende de Kerk, waar ze eigenlijk niets meer mee te maken wilde hebben. Toch nam ze onderweg vaak deel aan plechtigheden. "Ik ben bijvoorbeeld naar pelgrimsmissen geweest en heb de zegen ontvangen, dat vond ik heel bijzonder. Regelmatig bezocht ik een kerkje. Toen ik op een dag niet lekker in mijn vel zat, botste ik bijna tegen een pastoor aan. Hij nodigde me uit koffie met hem te drinken. We hebben een uur met elkaar gesproken en aan het einde vroeg hij: 'Wil je de absolutie ontvangen?' Hij kende mijn verhaal en mijn relatie met de Kerk en toch wilde hij die graag geven. Het was heel mooi en het heeft mij erg goed gedaan." In totaal was ze drie maanden onderweg. "Het is niet te omschrijven wat zo'n tocht met je doet. Alleen mensen die ook zo'n ervaring hebben gehad, weten wat het is. Ik praat er ook niet heel veel over, omdat ik nooit het gevoel kan overbrengen wat ik heb gehad. Soms word ik verdrietig, omdat ik besef hoe bijzonder die ervaring was en dat die nu voorbij is."

Tijdens de tocht kon Weterings gebeurtenissen uit haar leven verwerken. "Ik zeg zelf dat ik het verdriet eruit gelopen heb en heb geaccepteerd dat sommige dingen zo zijn. In het begin had ik veel verdriet vanwege de slechte relatie met mijn zus en het feit dat ik mannen aantrek die nooit helemaal over de brug komen. Onderweg heb ik een steen meegenomen, die ik na 1700 kilometer bij het Cruz de Ferro heb neergelegd, zoals pelgrims al eeuwen doen. In gedachten heb ik allerlei dingen in die steen gelegd en daar achtergelaten. Zo zijn er verschillende momenten geweest waarop ik een symbolische last achter mij liet. Zo kon ik lichter verder, en dat geeft weer ruimte voor nieuwe dingen. Door deze reis ben ik meer mezelf geworden en luister ik nog meer naar wie ik ben."

dat goed aansluit bij de spirituele wensen die mensen hebben en kon daardoor in populariteit toenemen."

Hoewel Van der Beek niet gelovig is, ervoer ze wel iets dat ze als religieus zou omschrijven. "Veel traditionele, katholieke elementen van de camino zijn ook voor niet-religieuze pelgrims heel interessant. Voordat je op pad gaat, kun je bijvoorbeeld je tas laten zegenen en er zijn speciale pelgrimsmissen, bijvoorbeeld bij aankomst in Santiago. Ik heb daar aan deelgenomen en heb daar betekenis uitgehaald. Ik ervoer een bepaalde verbondenheid bij die rituelen en voelde ook erkenning van mij als pelgrim."

Kritische vragen

De camino is ongekend populair. Volgens Van der Beek komt dit doordat iedereen er welkom is met zijn eigen verhaal, verlangens en verwachtingen. Toch ontdekte ze ook een bepaalde tegenstrijdigheid op dit gebied. "Pelgrims zeggen altijd: 'Iedereen loopt zijn eigen camino.' Tegelijkertijd zie je ook een oordelend aspect. Veel pelgrims vinden het bijvoorbeeld erg weinig als je vijftien kilometer op een dag wandelt en weer erg

veel als je veertig kilometer op een dag aflegt. 'Dan ben je alleen maar aan het rennen', zeggen ze dan. Diezelfde 'normatieve' gesprekken worden ook gevoerd over hoe je de tocht aflegt, bijvoorbeeld of je te voet gaat, of de fiets of de bus neemt. De meeste pelgrims zetten zich nogal af tegen de fietsers, want fietsen vinden ze niet het 'ware' pelgrimeren."

Maar, oppert ze: "Juist omdat de camino zo vrij is, kunnen mensen hun eigen regels opstellen. Pelgrimeren wordt op de camino ook heel vrij begrepen. Soms zijn er mensen die zich pelgrim noemen, van wie je ook zou kunnen zeggen: je bent toch gewoon een langeafstandswandelaar. Waarom noem je jezelf pelgrim? Juist die kritische vragen zorgen ervoor dat mensen willen bewijzen dat ze een pelgrim zijn en niet iets anders." +

Terug naar God

Deze zomer hadden we in de parochie een *summerschool*. Drie avonden rond de overleden priester Henri Nouwen. Op internet staan de toespraken die hij gehouden heeft in de Crystal Cathedral. Door de focus die Nouwen legt op zelfwording en de beeldende wijze waarop hij oude begrippen uitlegt, blijft hij mensen boeien.

In de laatste toespraak legt Nouwen uit hoe Jezus eerst de berg opging, toen zijn leerlingen koos en daarna met hen tot dienstbaarheid voor het Koninkrijk kwam. Dus eerst *communion* (met de Vader), daarna een gemeenschap vormen met zijn apostelen (*community*) en mét hen de lijdenden verlichting brengen (*ministry*). Wat doen wij meestal? Het omgekeerde: we beginnen vol ijver aan allerlei goede dingen. Als we er niet uitkomen, vragen we hulp van anderen. Als dat ook niet werkt, gaan we bidden tot God.

Een gespreksvraag nadien was of wij in de parochie voldoende 'gemeenschap' zijn. Zowel ideaalbeelden als frustraties komen dan naar voren. Een man, die meer luisterde dan zei, gaf eerlijk aan dat hij de verzameling van kerkgangers niet als een gemeenschap zag. Ik denk dat hij gelijk heeft. Een gemeenschap heeft alle leeftijden. Die hebben wij niet. Een gemeenschap is hecht. Bij ons zitten de mensen ver uit elkaar. In een gemeenschap praten men met elkaar. Wij praten meer over elkaar. En ik denk dat dat in de meeste parochies zo is. Het is zoals het is, maar wil een christelijke gemeenschap meer zichzelf worden en wil dat uitbreken in nieuwe vormen van dienstbaarheid, dan is een terugkeer tot God nodig. Of om met Nouwen te spreken, eerst de *communion* met God zoeken, dan kun je met zijn hulp *community* vormen en vervolgens vruchtbaar dienstbaar zijn.

Het actuele onderwerp van kinderen die de rust verstoren in onze vieringen, legt wat dat betreft de vinger op de zere plek. Omdat we geen gemeenschap zijn, ontstaat er op dit vlak spanning. Mensen die rust in de kerk willen, kunnen zich ergeren aan kleine lawaaimakers. Dat voelen jonge ouders, die daar nerveus van worden. En kinderen, met hun zuivere voel-sprieten, voelen het misschien nog het beste. Zet ze in een *community*, en ze zijn ontspannen. Kinderen zijn zo een graadmeter van ons niveau als gemeenschap! Ik zal nooit vergeten hoe een radeloze moeder met beweeglijke koters een rood hoofd kreeg toen er steeds meer gezocht en gekuch klonk. Wat deed een oma? Die ging naast haar zitten in de bank, pakte een van de kleinen met een glimlach op schoot en de Mis ging serene verder. Deze helpende oma was zelf een biddend mens (*communion*). Ze kende de jonge moeder (*community*). Op grond daarvan schoot ze haar te hulp (*ministry*). Hoe simpel kan het zijn? De hervorming van de Kerk is niet moeilijk te begrijpen, maar moeilijk te doen.

Pastoor Harm Schilder

